
Češi a Rakousko-Uhersko

Druhý námět se zaměřuje na reflexi vztahu habsburské monarchie a české politické reprezentace na počátku první světové války. Žáci se seznamují a analyzují Masarykův koncept o neudržitelnosti Rakouska-Uherska a názor místodržícího Thuna, který Masarykovi oponuje.

Materiály

- Pracovní list 1: Historici o situaci v roce 1914
- Pracovní list 2: Herben o audienci u Thuna
- Video 2: Masaryk a Thun
- Pracovní list 3: Masaryk a Thun

Cíle

- žák se seznamuje s dobovým politickým myšlením a s dobovými státoprávními koncepty
- žák uvažuje o vztahu českého národa k státním celkům založeným na jiných než národních principech

Časová náročnost

40–45 minut

Instrukce

FÁZE 1 (10 MINUT)

Názory historiků na situaci českého národa v roce 1914

V první fázi se žáci seznamují s názory historiků na perspektivy Čechů v roce 1914 v rámci habsburské monarchie. Pracují s pracovním listem 1. Zdůrazňujeme, že se jedná pouze o úvahy, nikoli o fakta.

FÁZE 2 (20 MINUT)

Analýza klipu "Masaryk a Thun"

VELKÉ BOURÁNÍ: NÁMĚT 2

Dříve než se pustíme do analýzy obrazu Českého století, rozebírají žáci vzpomínku Jana Herbena na audienci u místodržícího Thuna. Na analýzu textu navážeme analýzou první ukázky „Masaryk a Thun“, žáci přitom pracují s pracovním listem 3. Soustředí se na názory obou aktérů a způsoby inscenace této scény. Vedle obsahu scény analyzují také použité inscenační postupy a formální aspekty obrazu.

FÁZE 3 (10 MINUT)**Reflexe.**

V závěrečné fázi shrnujeme možnosti české politické reprezentace v roce 1914 a perspektivy dalšího setrvání Čechů v habsburské monarchii. Na základě této reflexe pak diskutujeme s žáky možnosti, které ne-nacionální rámec státnosti nabízí i dnes. Jádrem diskuse je v tomto případě vztah Čechů k Evropské unii.

Komentář

Tématem druhého námětu je perspektiva Čechů v habsburské monarchii v roce 1914. Masarykův postoj se v roce 1914 mohl jevit jako extremistický a neuvážený, celá moderní existence českého národa byla spojena s habsburskou monarchií, Masaryk sám dlouho zastával federalistické ideje Palackého, které s monarchií počítaly jako se záštitou proti pangermanismu a panslavismu. V první fázi se žáci seznamují s pohledem historiků. Lze předpokládat, že syntetizující zkratce budou jen obtížně rozumět, je proto nutné provést důkladné shrnutí textu, který je vlastně spíše expozicí problému a úvodem k učitelovu komentáři.

Jádrem námětu je druhá fáze spočívající v analýze rozhovoru Masaryka s místodržícím v Čechách Františkem Antonínem III. Thunem. Thun patřil mezi výrazné politické osobnosti své doby, v letech 1889–1896 a pak znovu 1911–1915 byl místodržící, tedy nejvyšším představitelem správy v českém království. Dříve než se žáci pustí do analýzy filmového obrazu, mohou využít jako uvedení do situace pracovní list 2, ve kterém najdou vzpomínku Herbena na audienci u Thuna, která proběhla jen pár dní před jeho rozhovorem s Masarykem a stručnou poznámku historika Stanislava Poláka ilustrující míru aktuálního historického vědění o tomto rozhovoru. Žáci si mohou všimnout “freudovského” Herbenova přehnutí a registrovat fragmentárnost znalostí o obsahu rozhovoru mezi Thunem a Masarykem, který kontrastuje s bohatostí a jednoznačnou interpretací tohoto rozhovoru, který mu přisuzuje scenárista Pavel Kosatík. Jádro analýzy spočívá v určení poměru obou aktérů vůči Rakousku-Uhersku. Minimálním výstupem analýzy by mělo být postižení odlišností těchto pohledů a alespoň rámcové zdůvodnění těchto odlišností. V ideálním případě identifikují jak přítomné aktéry (Masaryk jako zástupce českého národa, Thun jako zástupce monarchistického, dynastického principu) i ty nepřítomné, o nichž se oba muži pouze baví (Němci), a charakterizují vztahy těchto aktérů navzájem mezi sebou.

Třetí fáze je už pouze diskusní. Žáci analyzovali názory historiků a uměleckou ukázkou, která v hutné zkratce charakterizovala postoje Čechů vůči monarchii a problémy česko-německého soužití, které již není monarchií efektivně moderováno. V diskusi už se neptáme pouze po reálných možnostech roku 1914. Vystupujeme z historického kontextu a ptáme se po aktuálních postojích Čechů vůči dominantnímu ne-nacionálnímu státnímu projektu současné doby - vůči Evropské unii. Nejde přitom o mechanické přenášení situace z roku 1914 do současnosti, ale spíše o reflexi téže otázky v nových souvislostech? Jsou Češi ve vztahu k Evropské unii na stejné křižovatce jako ve vztahu k Rakousku-

VELKÉ BOURÁNÍ: NÁMĚT 2

Uhersku před sto lety? Jaké se nabízejí případné alternativy? Je ruská otázka ve vztahu k Čechům minulostí? Je otázka pangermanismu stále živá? Historická analýza neslouží jako “předobraz “správných odpovědí”, ale pouze jako evokace současné diskuse.